

onaffankelijk muziektijdschrift · 2024-2 · € 12,50

de nieuwe muze

Daniel Lozakovich
Anne-Maartje Lemereis
Rembrandt Frerichs
Nederlands Studenten Orkest
Jetske Mijnsen
Jonathan Fournel

Componist en pianist Majoie Hajary: na haar dood op waarde geschat?

—
tekst: Thea Derks
—

De naam van Majoie Hajary zal niet bij iedereen een belletje doen rinkelen, maar haar muziek is bezig aan een gestage opmars. Zij werd recent uitgevoerd in het festival de Muze van Zuid, bij De Nationale Opera en in Muziekgebouw aan 't IJ. Onderzoeker Ellen de Vries werkt aan een biografie en bouwde een zeer diepgravende en website over deze bevlogen pianiste en componiste.

Alsnog erkenning

‘Een componist wordt pas op waarde geschat als ‘ie dood is’, zei Majoie Hajary (1921-2017) in 1972 in een radio-interview. Het lijken profetische woorden, want hoewel haar muziek tijdens haar leven geregeld werd uitgevoerd, begint haar naam pas een klein decennium na haar overlijden echt rond te zingen. Wie de historische krantenbank *Delpher* raadpleegt, vindt aardig wat vermeldingen over recitals en concerten, waarin ze vaak ook eigen muziek vertolkte. Zo speelde ze al in 1944 haar eigen *Hindoustaansche fantasie voor klavier en orkest* met het Concertgebouworkest, kersvers afgestudeerd aan het Conservatorium van Amsterdam.

Als pianist schitterde ze wereldwijd in werk van componisten als Schumann, Chopin en Liszt, wier muziek ze ook presenteerde in haar geboorteland Suriname. Ze werd geprezen om haar ‘verbluffende techniek en magistrale interpretaties’ en ook haar eigen muziek werd gewaar-

deerd. Deze bestaat uit een bijzondere mix van Aziatische en Westerse klassieke muziek, Surinaamse volksmuziek en jazz. In 1940 schrijft een recensent: ‘Haar *Pièces enfantines* hadden een uitgesproken modern karakter, terwijl we in de variaties op een Surinaams volkslied zelfs hier en daar een glimp meenden op te vangen van jazz.’

Op haar vijftiende ging Hajary vanuit Paramaribo naar Amsterdam om piano en compositie te studeren bij onder anderen Nelly Wagenaar en Hendrik Andriessen. Hoewel ze hierna nooit meer in Suriname zou wonen, was ze haar vaderland zeer toegewijd. Ze trad er geregeld op en zei hierover: ‘Wie zijn jeugd in Suriname heeft doorgebracht, vergeet dit nooit. Daar is mijn ziel, mijn hart.’ Vanaf begin jaren 1980 tot aan haar dood werkte ze aan *La larme d’or*, een nooit voltooide opera over het slavernijverleden en de vrijheidsstrijd van Suriname. Ze hoopte de verschillende bevolkingsgroepen tot een eenheid te smeden van het land dat pas in 1975 onafhankelijk was geworden.

Haar op het lijden van Christus gebaseerde oratorium *Da Pinawieki* (jaren 1960) wordt wel ‘de Surinaamse Matthäus-Passion’ genoemd. Ze gebruikte hierin teksten uit de Sranontongo-Bijbel van haar grootmoeder van vaderskant en maakte ook een Engelse, Franse en Duitse versie. Haar oratorium werd in 1974 tijdens de Paasweek in Paramaribo uitgevoerd en is opgedragen aan haar grootmoeder – ‘Oma Carootje’ – naar wie zij werd vernoemd.

Levendig en sprankelend

Majoie Hajary was de oudste van drie dochters in een gegoede, muzikale familie. Haar vader, zoon van Indiase immigranten, was hoofd van het departement van Financiën en speelde viool. Haar moeder was de kleindochter van een slavin en een Chinese man. Zij was beleden, deed veel sociaal werk en zat in besturen van goede doelen.

Publicist en redacteur Chandra van Binnendijk, dochter van Majoie’s jongere zus Toetie (1923), begon jaren geleden aan een biografie. Toen subsidies uitbleven, vroeg ze Ellen de Vries om hulp; ze had haar tijdens een eerdere samenwerking leren kennen als een ‘betrokken, integere en zorgvuldige onderzoeker’.

Van Binnendijk koestert haar moeders verhalen over vroeger: ‘Hieruit begreep ik dat Majoie een levendig en sprankelend kind was, met veel fantasie en gevoel voor humor. – Eigenschappen die ze tot op hoge leeftijd heeft behouden, zoals ik tijdens onze weinige ontmoetingen mocht ervaren.’

Majoie Hajary groeide op in een bruisend gezin: ‘Als ze naar de film waren geweest, speelden ze die thuis na’, zegt Van Binnendijk. ‘Enkele ooms van moederskant speelden viool in orkesten en het sprak vanzelf dat de drie

meisjes pianoles zouden krijgen.’ Vooral Majoie en jongste zus Jetty (1928) bleken muzikaal begaafd, Toetie had een behoorlijk acteertalent. Was Majoie een wonderkind? ‘Dat is een groot woord...’, vindt Van Binnendijk. ‘Wel barstte ze al op jonge leeftijd van het talent en later zou ze zich onderscheiden in haar composities. Ze kreeg muzikale vorming van de nonnen van het klooster in Paramaribo.’

Indiase prinses

In 1937 ging Majoie naar Amsterdam om piano en compositie te studeren. Van Binnendijk bewondert haar grootouders hierom: ‘Een studie in de kunsten lag destijds niet voor de hand, laat staan dat zo’n jong meisje helemaal naar Amsterdam zou gaan. Zij waren dus behoorlijk progressief en open-minded.’ Majoie werd ondergebracht bij een bevriende actriceacht-

paar en was een succesvolle student. In 1942 behaalde ze cum laude haar diploma piano en op een foto met haar conservatoriumklas zit ze prominent vooraan. Ze is gehuld in een sari, die ook haar vaste concertkledij zou worden. Zo cultiveerde ze het imago van ‘Indiase prinses’.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog meldde Hajary zich aan bij de Kultuurkamer en trad ze op door heel Nederland, het buitenland en voor de radio; haar pleegouders waren lid van de NSB. Hoewel zij van gemengde afkomst was en in haar muziek elementen uit jazz verwerkte, werd Hajary door de bezetter ongemoeid

De website majoiehajary.org/ biedt een vracht aan documenten, muziekopnames en meer.
Op de cd *Female Composers from The Netherlands* spelen de pianist Marcel Worms en de violiste Ursula Schoch twee stukken van Hajary.
De biografie van Ellen de Vries verschijnt begin 2025 bij Uitgeverij Waanders.

krijgen ze een zoon en een dochter. Ze maakten plannen om naar Suriname te emigreren, maar dat is er nooit van gekomen. 'De omstandigheden voor Garros om vandaaruit te werken, achtten ze niet gunstig', verklaart De Vries. Ze trokken samen de wereld rond en woonden onder andere in Caracas, Tokio en Istanbul. Nadat ze moeder was geworden zette Hajary haar podiumcarrière een tijdje in de ijskast en richtte zich meer op componeren. In 1973 gaat het echtpaar uit elkaar.

Het nomadische bestaan drukt een stevig stempel op Hajary's muziek. 'Voordat de term in zwang kwam, liet Majoie al de kracht horen van *cross-over*', zegt Van Binnenkijk. 'Ze verbond de klassieke traditie van haar Europese conservatoriumopleiding met de veelkleurige muziek van haar geboorteland. – Creoolse volksmuziek en invloeden uit India en Afrika die ze als kind al in Suriname had meegekregen. Ze schiep een interessante mengeling van klanken en instrumenten die haar composities tot werkelijke wereldmuziek maken.'

Inderdaad valt haar ruim honderd werken tellende oeuvre niet zomaar in een hokje te plaatsen. Overal waar Hajary kwam liet ze zich inspireren door de plaatselijke muziek. Zo is *Raga Joy* een wonderlijke mix van opzwevend slagwerk, Indiase sitarklanken en razendsnelle pianoloopies, bijna alsof je twee stukken door elkaar hoort.

Dit was een van de composities die tot klinken kwamen in een aan Majoie Hajary gewijde foyeravond van De Nationale Opera in oktober 2023. Tijdens die presentatie zong de Surinaams-Nederlandse countertenor Arturo den Hartog enkele liederen uit haar opera *La larme d'or* (De gouden traan). 'Ik kwam Hajary op het spoor tijdens mijn zoektocht naar Surinaamse klassieke muziek', vertelt hij. 'Daarover bestond weinig informatie, hoewel ik in oude kranten weleens stuitte op de naam van Majoie Hajary. Maar pas toen ik Ellen de Vries ontmoette, kreeg ik ook bladmuziek in handen. Die heb ik meteen ingestudeerd en al veel uitgevoerd.'

Opera

Enthousiast vervolgt hij: 'Het voelde meteen vertrouwd, wellicht omdat Hajary net als ik uit Suriname kwam. Haar stijl is vrij complex en haakt nu eens aan bij de muziek van Franse collega's uit haar tijd bij Boulanger, dan weer verwerkt ze Indiase ritmes en toonladders, of ware Surinaamse volksmelodieën. Ze smeedt al die verschillende invloeden knap tot een eenheid. Er zitten speelse elementen in, de muziek is altijd levendig en kleurrijk. Haar teksten zijn soms in het Sranantongo, maar ook in het Engels of Duits. Ook haar onderwerpen zijn divers, variërend van menselijke emoties als verdriet en geluk tot het koloniale- en slavernijverleden van Suriname in haar opera *La larme d'or*. Deze heeft uitdagende

gelaten. Dat kwam wellicht door de pro-nazi-activiteiten van haar pleegvader die zich opwierp als haar manager, maar haar biograaf Ellen de Vries geeft een andere mogelijke verklaring: 'Ze profileerde zich als een Hindostaanse met Indiase roots en de nazi's hadden groot respect voor de oude Indiase cultuur.'

Hoe kon Majoie haar aanmelding voor zichzelf verantwoorden? De Vries: 'Zij was nog een kind toen ze naar Nederland kwam en ongelukkigerwijs in dit milieu belandde. Ik zal hier in mijn biografie nader op ingaan, maar ook Surinaamse landgenoten meldden zich wel aan, onder wie Kid Dynamite.' Na de bevrijding werd Hajary hierover bevraagd door de autoriteiten, maar voor het tot een veroordeling kon komen vertrok ze met haar pleegvader naar Amerika. In 1949 werd ze 'onvoorwaardelijk' buiten vervolging gesteld, haar pleegouders kregen een beroepsverbod.

In datzelfde jaar verhuisde ze naar Parijs, om compositie te studeren bij onder anderen Nadia Boulanger. Op de website vinden we een uitnodiging van de befaamde pedagoge om haar te komen bezoeken. 'Er is ook een nieuwjaarswens uit 1962, maar dat zijn de enige schriftelijke bronnen', zegt De Vries: 'Volgens haar zoon bezocht ze haar docent geregeld voor privélessen, maar had ze intensiever contact met Boulangers rechterhand, Annette Dieudonné, bij wie ze solfègelessen volgde.'

Parijs

In Parijs ontmoet Hajary ook Roland Garros, de directeur van Air France. In 1951 trouwen ze in de Notre-Dame de Grace de Passy en samen

Majoie

zangtechnieken, maar het blijft altijd fijn om te zingen.'

De opera is haar levenswerk, ook al bleef hij onvoltooid. Ellen de Vries: 'Ze vertelt hierin de geschiedenis van Suriname aan de hand van een mythe over het goudland Eldorado waarnaar in de 16^e eeuw veel fortuinzoekers op zoek gingen. De Prins van Manoa baadt elke dag in het goudmeer Parima. Voor Majoie is hij de personificatie van Suriname, een land dat belaagd wordt door indringers. Ze vervaecht het verhaal van de onlesbare dorst van Europeanen naar goud en grond met de geschiedenis van haar Afrikaanse, Chinese en Hindostaanse voorouders. De opera vertelt over hun lotgevallen tijdens de koloniale tijd, maar bezingt ook de schoonheid van haar geboorteland en de onbedwingbare drang van een "samengebracht volk naar vrijheid" (vrij naar het Surinaamse volkslied).'

Er bestaan meerdere versies, waarvan De Vries er op de site vier beschrijft: 'De eerste noemde ze *Eldorado*, de latere kregen andere namen en uiteindelijk bleef *La larme d'or* over. Er is onderling veel overlap, want in al haar composities hergebruikte ze eerder materiaal. Hoe dan ook beschrijven alle versies de geschiedenis van Suriname, de bevolkingsgroepen, het verzet tegen de kolonisator en de strijd voor onafhankelijkheid. Een van de versies eindigt in 1975, toen de onafhankelijkheid werd uitgeroepen. De basistekst van het libretto is Frans, maar ze verwerkt ook Engels, Surinaams en de taal van de oorspronkelijke bewoners. De weinige regels Nederlands die erin voorkomen luiden onder andere: "Betalen moet je mij." Heel actueel!'

De eerste versie beschrijft de verschillende bevolkingsgroepen die naar Suriname komen en een danswedstrijd aangaan, zegt De Vries. 'In latere versies neemt het aantal balletscènes af, maar ze zijn er nog wel. Bijvoorbeeld "Dans van de Caraïbische Roos". Ook verschuift de nadruk van Hindostaanse en Chinese immigranten naar een uitgebreidere beschrijving van de strijd van de Marrons en de heldin Bethseba. Dat was een van de namen van Hajary's grootmoeder, – dochter van de slaafgemaakte Christina. Als leidmotief weefde ze het volksliedje *Peroen peroen mi patron* door haar partituur, dat duidelijk verwijst naar slavernij.'

Kruikje Surinaamse aarde

Hoewel ze de opera nooit voltooide, vocht Hajary haar leven lang om deze uitgevoerd te krijgen. In 1992 schreef ze zelfs een brief aan Nicolas Sarkozy, met het verzoek haar hierbij te helpen. Dat klinkt enigszins tegenstrijdig. 'Nou', repliceert De Vries, 'ze vroeg hem een bijdrage om haar opera te kunnen afmaken. Sarkozy was destijds burgemeester van Neuilly-sur-Seine, de voorstad van Parijs waar ze woonde. Ze gaf pianoles aan zijn kinderen, maar hij verwees haar door naar een afdeling die nul op

het rekest gaf. Het lukte haar eenvoudig niet financiële ondersteuning te krijgen. Had ze nu geleefd, dan was het vast anders gelopen. Overigens zijn in verschillende landen wel onderdelen uit de opera uitgevoerd en *Raga du Prince* staat op cd. In de afgelopen jaren werd ook *Blue Raga* vaker gespeeld, zoals tijdens de presentatie bij De Nationale Opera.'

De koloniale, bloedige geschiedenis van Suriname kostte veel mensenlevens, zegt De Vries: 'In de opera sterven de hoofdpersonen dan ook bij bosjes, maar uiteindelijk eindigt *La larme d'or* bij een vrij Suriname en verzoenen de verschillende partijen zich met elkaar. Dat was de droom van Majoie Hajary.' Op de website zegt de componist hier zelf over: 'Mijn verhaal over de gouden traan die de prins van Manoa vergoot, zou je een naïef schilderij kunnen noemen. Het is de droom van een droom, iets vaags en obsessiefs als een herinnering.'

Toen ze in 2017 op 96-jarige leeftijd in Neuilly-sur-Seine overleed, ging er een kruikje Surinaamse aarde mee in haar kist. Laten we hopen dat De Nationale Opera haar na haar dood inderdaad op 'waarde weet te schatten' en *La larme d'or* op de planken brengt.